

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УЧАСНИКІВ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Проаналізовано правове регулювання загальних зборів учасників як вищого органу управління в товариствах з обмеженою відповідальністю. Досліджено порядок скликання зборів, їхню компетенцію, способи прийняття ними рішень. Визначено перспективи подальшого розвитку загальних зборів учасників таких товариств.

Ключові слова: порядок скликання загальних зборів, їхня компетенція, способи прийняття рішень.

Необхідність дослідження проблеми загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю зумовлена тим, що існуюча правова база не вирішує повною мірою питань, що виникають у процесі функціонування товариств. Це пояснюється не лише швидкоплинним процесом розвитку господарських відносин в Україні, а й недосконалістю чинного законодавства, що стосується даної проблематики.

Дослідивши юридичну літературу у сфері правового регулювання загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю, зауважимо, що вказаній вище проблемі фахівцями приділяється досить значна увага, та це й не дивно, оскільки вона має важливе теоретичне й практичне значення. Так, В. В. Володін зазначає, що найбільш болючими питаннями в діяльності таких товариств були й залишаються скликання, проведення й виконання рішень зборів [1]. О. О. Мельник досить чітко описала стадії організації проведення загальних зборів [3, с. 102]. Значну увагу даній тематиці приділив і О. А. Климчук, хоча і в його роботі автор не знайшов відповіді на низку важливих питань [2].

Існуючий сьогодні в Україні рівень правового регулювання загальних зборів учасників такого товариства вже не задовольняє ні юристів-теоретиків, ні безпосередньо самих його учасників. Зокрема залишаються поза увагою

законодавця питання захисту учасників товариства від спроб інших учасників перешкоджати діяльності загальних зборів. До того ж процедура скликання і проведення останніх донині залишається консервативною, не відповідаючою сучасним реаліям.

Основною метою даного дослідження є вироблення чіткої, зрозумілої позиції щодо порядку скликання і проведення загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю, порядку прийняття ними рішень, створення теоретичних передумов перспектив розвитку таких зборів. З цією метою автор здійснює аналіз чинного законодавства по даній проблематиці, що допоможе, з одного боку, виявити не врегульовані питання, створити теоретичну базу для подальшого вивчення цієї проблеми, а з іншого – усунути колізії між нормами законодавчих актів, покликаних упорядкувати відносини учасників загальних зборів товариства.

Відповідно до ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників [5]. Цей орган не є виборним. Загальні збори складаються з учасників даного товариства або призначених ними представників. Досить важливим моментом є те, що право на участь у них мають особи, які не досягли вісімнадцяти років. За малолітніх участь у загальних зборах від їх імені беруть особи, які згідно з чинним законодавством представляють їх інтереси. Неповнолітні віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років мають право брати участь у загальних зборах учасників за наявності письмової згоди осіб, які згідно з чинним законодавством представляють їх інтереси. Учасник зборів вправі передати свої повноваження іншому учаснику, або представникові іншого учасника товариства, або третій особі.

Збори учасників за критерієм періодичності їх проведення поділяються на чергові й позачергові. Їх підготовка, скликання і проведення здійснюються за однаковими правилами, встановленими чинним законодавством, статутом чи внутрішніми нормативними актами товариства.

Відповідно до вимог законодавства чергові збори учасників скликаються не рідше двох разів на рік, якщо інше не передбачено статутом товариства. Дати проведення чергових зборів учасників повинні визначатися ними у статуті. При цьому, останнім не може передбачатися проведення чергових зборів рідше одного разу на рік. Це зумовлено в першу чергу необхідністю затвердження зборами результатів діяльності товариства за календарний рік, порядку розподілу прибутків чи збитків, визначення напрямків розвитку товариства тощо.

Позачергові збори учасників скликаються у випадку необхідності. Право скликання таких зборів мають: а) голова товариства. При цьому, підставами для їх проведення можуть служити обставини, зазначені у статуті, неплатоспроможність товариства, а також будь-який інший випадок, якщо цього потребують інтереси товариства в цілому (наприклад, при виникненні загрози значного скорочення статутного капіталу); б) виконавчий орган за його вимогою; в) учасники товариства, які володіють у сукупності понад 20% голосів. Слід звернути увагу на те, що ця норма Закону України «Про господарські товариства» не узгоджується з положеннями ч. 4 ст. 98 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), де зазначається, що право вимоги скликання загальних зборів мають учасники, які володіють не менше як 10% голосів [8, с. 33]. Ураховуючи загальний принцип, що застосуванню підлягає норма, яка прийнята пізніше, то правильним буде застосування в даній ситуації норм саме ЦК України. Даної думки дотримуються й автори науково-практичного коментаря ЦК України [7, с. 454];

Факультативним правом скликання позачергових зборів володіє ревізійна комісія за умови, що виникла загроза суттєвим інтересам товариства або виявлені зловживання з боку його посадових осіб. Рішення про це приймається головою товариства на підставі відомостей, наданих ревізійною комісією.

Досить часто загальні збори скликаються з недотриманням установленого законом порядку, що призводить до порушення прав учасників товариств і як наслідок – до визнання рішення таких зборів недійсним. Юрист-теоретик

О. О. Мельник пропонує таку послідовність дій при скликанні чергових загальних зборів: 1) розроблення проекту порядку денного; 2) повідомлення учасників про проведення загальних зборів; 3) подання учасниками пропозицій до порядку денного зборів; 4) прийняття рішення про включення цих пропозицій; 5) розроблення остаточного варіанту порядку денного загальних зборів; 6) повідомлення учасників про зміни в останньому; 7) ознайомлення учасників з документами, пов'язаними з ним [3, с. 102].

Функції по підготовці зборів можуть бути покладені на голову товариства та/або його виконавчий орган. Товариство зобов'язане повідомити його учасників не пізніше ніж за 30 днів до скликання зборів про їх проведення передбаченим статутом способом із зазначенням місця, часу й порядку денного цих зборів. Повідомлення, як правило, надсилається учасникам рекомендованим листом або вручається під розписку. Водночас закон не виключає можливості усного повідомлення учасників про скликання загальних зборів.

Законом України «Про господарські товариства» чітко не встановлюється місце проведення зборів учасників товариства. В основному вони проводяться на території України за місцезнаходженням останнього. Існують, звичайно, винятки, але при цьому місце скликання загальних зборів має бути максимально доступним для всіх учасників.

Як зазначає О. А. Климчук, при визначенні місця проведення зборів необхідно враховувати такі моменти: а) фактичне місцезнаходження юридичної особи (товариства); б) місцезнаходження (проживання) більшості її учасників; в) наявність приміщення для проведення зборів учасників товариства [2, с. 243].

Якщо всі або більшість учасників мешкають у населеному пункті іншому, ніж той, де знаходиться товариство, їх збори можуть бути проведені за їх місцем проживання. Недотримання вищенаведених вимог (скликання зборів у населеному пункті, яке жодним чином не пов'язано з місцем знаходження товариства або його учасників) може розцінюватися як дія, спрямована на усунення певного учасника від участі в загальних зборах, а прийняті на таких

зборах рішення можуть бути визнані судом недійсними за позовом заінтересованої особи.

У день проведення зборів учасники товариства або їх представники, які беруть участь у зборах, реєструються із зазначенням числа голосів, яке має кожен з них. Брати участь у зборах з правом дорадчого голосу можуть також члени виконавчих органів, які не є учасниками товариства. Перелік зареєстрованих (їх представників) мають підписати голова й секретар зборів. Зазначимо, що форма й реквізити переліку зареєстрованих учасників законодавством не визначені, тому на практиці він складається в довільній формі.

Збори учасників вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники або їх представники, які володіють в сукупності понад 60% голосів. Якщо на момент початку зборів кворуму немає, збори визнаються такими, що не відбулися, і призначається нова дата їх скликання. За наявності кворуму голова товариства відкриває збори.

У першу чергу учасниками розглядається процедура проведення зборів: черговість голосування з питань, внесених до порядку денного, кількість і тривалість перерв, здійснення звуко- чи відеофіксації проведення зборів та ін.

Після узгодження зазначеної процедури голова товариства оголошує про початок розгляду питань, включених до порядку денного, і надає слово виступаючим. Після виступу всіх учасників та осіб, які виявили бажання взяти участь в обговоренні, відбувається голосування, яке може проводитись або окремо по кожному питанню, внесеному до порядку денного, або загалом. Учасник вправі подати свій голос «за» або «проти», а також може й не брати участі в голосуванні. Для підрахунку голосів і виконання інших функцій, пов'язаних із забезпеченням проведення голосування, як правило, обирається (або призначається головою зборів) лічильна комісія в порядку й у складі, що визначаються внутрішніми документами товариства.

Перебіг зборів і прийняті ним рішення, включаючи результати голосування, оформляються протоколом, який веде секретар. У випадках,

передбачених статутом товариства або затвердженими правилами процедури, допускається прийняття рішення методом опитування. У такому разі проект рішення або питання для голосування надсилається учасникам, а ті, у свою чергу, мають висловити щодо них свою думку в письмовій формі. Протягом 10-ти днів з моменту одержання повідомлення від останнього учасника голосування всі вони повинні бути поінформовані головою товариства про прийняте рішення.

Компетенція (від латин. «competentia» – відповідність, узгодженість, від «competere» – відповідати, взаємно прагнути) – це сукупність юридично встановлених в офіційній формі прав та обов'язків, тобто повноважень конкретного органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу або його посадовця приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати й контролювати їх виконання, вживати у необхідних випадках заходи відповідальності тощо [9, с. 196].

Наприклад, у ЦК України окреслено питання, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Такими зокрема є: 1) визначення основних напрямків діяльності товариства; 2) затвердження його планів і звітів про їх виконання; 3) внесення змін до статуту товариства, зміна розміру його статутного капіталу; 4) створення й відкликання виконавчого органу товариства; 5) визначення форм контролю за діяльністю виконавчого органу, створення та визначення повноважень відповідних контрольних органів; 6) затвердження річних звітів і бухгалтерських балансів; 7) розподіл прибутку і збитків товариства; 8) вирішення питання про придбання останнім частки учасника; 9) виключення учасника з товариства; 10) прийняття рішення про ліквідацію товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу [4, с. 221].

Хотілось би зазначити, що даний перелік не є вичерпним і статут товариства чи закон можуть відносити до виключної компетенції загальних зборів вирішення й інших питань.

З питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства, рішення можуть прийматися тільки за згоди всіх присутніх учасників. Проте в постанові Вищого господарського суду України від 17 березня 2009 р. по справі № 45/120 зазначено, що норма про право загальних зборів приймати рішення з питань, не включених до порядку денного, за згодою всіх учасників, присутніх на зборах, може застосовуватися лише в разі дотримання встановленого законодавством України порядку скликання таких зборів з урахуванням того, що учасники обізнані про їх проведення [6]. Ураховуючи вищенаведене, прийняті на загальних зборах рішення з питань, що не були включені до порядку денного, не є законними навіть, при згоді всіх присутніх учасників.

Згідно з положеннями згаданого Закону рішення щодо визначення основних напрямків діяльності товариства й затвердження його планів і звітів про їх виконання, внесення змін до статуту, виключення певного учасника з товариства вважається прийнятим, якщо за нього проголосували учасники, які володіють в сукупності понад 50 % від загальної кількості голосів учасників товариства. У той же час виникає розбіжність з положеннями ст. 98 ЦК України, в якій зазначено, що рішення про відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, і про ліквідацію останнього приймаються більшістю – не менш як $\frac{3}{4}$ голосів [8, с. 33].

З решти питань порядку денного рішення приймаються простою більшістю голосів учасників, присутніх на зборах.

Виходячи з викладеного вище, підкреслимо, що існують достатні підстави зробити наступний висновок. Загальні збори учасників, як вищий орган товариства з обмеженою відповідальністю, потребує особливої уваги з боку як науковців, так і законодавця. Адже ефективність діяльності й нормальний розвиток такого товариства залежать від належного функціонування цих зборів і прийнятих ними рішень. Проте аналіз даної проблематики дозволяє виокремити низку негативних моментів, а саме: 1) суперечливість норм різних законодавчих актів, якими впорядковується діяльність загальних зборів учасників товариства даного виду; 2) доволі

складна та не пристосована до практичних потреб учасників корпоративних відносин процедура їх скликання і проведення; 3) відсутність на практиці контролю з боку учасників за збереженням змісту рішень, що приймаються на цих зборах; 4) недотримання учасниками процедури скликання загальних зборів (інколи має місце проведення їх на робочому місці, шляхом телефонних переговорів, без жодного документального оформлення тощо); 5) брак спеціального закону про такі товариства, необхідність прийняття якого викликана реаліями сьогодення.

Для подолання зазначених негативних чинників пропонується:

1) врегулювати законодавчо питання про чинність рішень зборів із вказівкою на те, з якого моменту їх можна вважати такими, що набули чинності, – з дати прийняття чи з дати державної реєстрації); 2) визначити вичерпний перелік підстав для оскарження рішень зборів; 3) спростити процедуру проведення загальних зборів і зробити її більше наближеною до інтересів учасників, для чого: а) визначити можливість перенесення зборів на іншу дату, якщо, приміром, не були розглянуті всі питання порядку денного; б) передбачити можливість скликання повторних зборів у разі недосягнення кворуму на попередніх; в) запровадити загальні збори в електронному форматі, тобто без фізичної присутності учасників, за допомогою сучасних засобів зв'язку; 4) визначити можливість проведення загальних зборів у товариствах з обмеженою відповідальністю з одним учасником.

Запропоновані кроки, без сумніву, всіх наявних проблем не вирішать, але створять належне підґрунтя для майбутніх досліджень у цій царині.

Список літератури:

1. *Володін В. В.* Кілька думок про загальні збори товариства з обмеженою відповідальністю / В. В. Володін [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=418>
2. *Климчук О., Христюк Т.* Корпоративные правоотношения в обществах с ограниченной ответственностью в Украине : практ. пособ. / О. Климчук, Т. Христюк. – К. : Алерта, 2010. – 475 с.
3. *Мельник О. О.* Корпоративне право України : навч.-практ. посіб. із зразками документів / О. О. Мельник. – К. : ФОП Мельник О.О., 2008. – 368 с.

4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – Т. 1 / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 832 с.
5. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1576-12>
6. Постанова Вищого господарського суду України від 17.03.2009 р. у справі № 45/120 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/3330543>
7. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар. – Т. 3: Юридична особа / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : Страйк, 2009. – 454 с.
8. Цивільний кодекс України: Офіц. вид. – К. : Атіка, 2004. – 416 с.
9. Юридична енциклопедія : у 6 т. – Т. 3. / за ред. Ю. С. Шемшученка, Ф. Г. Бурчака та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001. – 792 с.

Чернобук Я. Л. Общее собрание участников общества с ограниченной ответственностью: теория и практика.

Проанализировано правовое регулирование общего собрания участников как высшего органа управления в обществах с ограниченной ответственностью. Исследуются, в частности, порядок созыва собрания, его компетенция, способы принятия им решений. Определены перспективы дальнейшего развития общего собрания участников таких обществ.

Ключевые слова: порядок созыва общего собрания, его компетенция, способы принятия решений.

Chernobuk Y. L. The general meeting of participants of the limited company: theory and practice.

The legal regulation of the general meeting of participants as the supreme management body in limited companies is analyzed. Such actual problems as the procedure of convocation of the general meeting, their authority, methods of accepting decision by them are individually explored. The author of the article describes the prospects for the further development of general meeting of participants of these companies.

Key words: the procedure of convocation of the general meeting of participants, their authority, the methods of accepting decision by them.